

מי שהפך פרק שני מועד קמן

צורם און בכור... מן מלואו מעט... פיה נעל מוס ויהא מותר...

נמיכה או נהיה... פ' כקנטים היט מלכה שבקרקע... מרבנן אלל בעל קנים און...

7

צורם און בכור... ראיצרא דאורייתא ואם המצי לומר מבר עבדו...

אין לוקחין... און לוקחין... און לוקחין... און לוקחין...

אין לוקחין... און לוקחין... און לוקחין... און לוקחין...

אין לוקחין... און לוקחין... און לוקחין... און לוקחין...

אין לוקחין... און לוקחין... און לוקחין... און לוקחין...

אין לוקחין... און לוקחין... און לוקחין... און לוקחין...

אין לוקחין... און לוקחין... און לוקחין... און לוקחין...

אין לוקחין... און לוקחין... און לוקחין... און לוקחין...

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

ענינים פיר

רבינו הגאון

רבינו הגאון

רבינו הגאון

רבינו הגאון

רבינו הגאון

רבינו הגאון

רבינו הגאון

רבינו הגאון

רבינו הגאון

רבינו הגאון

Nahmanides, ca. 1195 - ca. 1270

בס"ד

חדושי הרמב"ן השלם

על מסכתות

בבא מציעא, בבא בתרא

סנהדרין, מכות

שבועות, עבודה זרה

עם קונטרס

דינא דגרמי

עם מפתח מקורות

ועם ליקוטי ספר תורת האדם, מסודרים
כסדר המסכתות הנ"ל ועל מסכת בבא קמא

מוגה ע"פ כתבי יד ודפוסים ראשונים
וע"י צוות תלמידי חכמים
בציון מראי המקומות למובאות בדבריהם

בעריכת

מכון מערבא

למחקר תורני

עיה"ק ירושלים תובכ"א

שנת רבינו משה ב"ר נחמן לפ"ק

לומר גירי אריות הם, אינהו סברי דמפקדי וסברי דגמירי טפי מינן ולא צייתי.

ומדמקשה ותיפוק ליה משום ולפני עור במלאכה דהש"מ, משמע לן מינה דאיסורא מדאורייתא, דאי מדרבנן הוא מי איכא [משום] לא תתן מכשול, ליכא ודאי, אלא נקראת על שמו, ותמה על עצמך אם אסרו עליו כלום מפני חשד זה בשל דבריהם, אלא ש"מ חולו של מועד תורה היא. וה"נ אמרינן בהדיא בריש פרק מי שהפך (מו"ק י"א, ז ע"ש), לא מיבעיא [וכו'] חולו של מועד דאיסור מלאכה דאורייתא וכו'. ודקאמר התם [בירושלמי (פ"ג ה"ג)] אילו היה מי שימנה עמי הייתי מתיר מלאכה בחוש"מ [וכו']. יש לומר מפני שהחכמים הוסיפו

עליהן הרבה ואותן היה מבקש להתיר, הא מן התורה אינו אסור אלא במלאכת עבודת קרקע וכיוצא בה שטרחתן מרובה, ומיהו אין בזה מן התורה לא לאו ולא מלקות, כר' עקיבא (מגיגה י"ט, ה) דמפיק לה ממקראי קדש דאיסור עשה רמו לך הכתוב בו. והיינו דאמרינן התם (מו"ק י"ג, ה) הלכות מועד כהלכות שבת יש מהן פטור אבל אסור יש וכו'.

והר"מ הספרי ז"ל (ה"ג י"ט פ"ג ה"ה) סומך על הירושלמי שהזכרנו. ולא כיוון יפה. ועוד מפורש בפרק אין דורשין (מגיגה ט"ז) מכלל דתרווייהו ס"ל חולו של מועד אסור בעשיית מלאכה, כלומר מן התורה וכדמוכחא שמעתא.

ואם התנו מתחילה מותר ואם כאו לבית החשבון אסור. פרש"י ז"ל דמילתא באנפי נפשה היא, וה"ק, אם לא אמר לו טול אתה חלקך בשבת אלא נטלו סתם ואח"כ באו לבית החשבון, אסור, ואע"ג שכבר נטל, ורבותא קמ"ל טפי מרישא דאע"פ שכבר נטל אם באו לחשבון אסור.

והראב"ד ז"ל פירש דאן התנו מעיקרא קאי, כלומר אע"פ שהתנו, אם אמרו אח"כ שיבואו לחשבון ותהא חלוקתן בשהו, אסור, סד"א הואיל והתנו מעיקרא כי עבדי בהיתירא עבדי והשתא מתנה בעלמא הוא דקא יחבי להדדי, קמ"ל דכיון דבאו לחשבון, אישתכח דתנאי דמעיקרא הערמה בעלמא הוא.

מיהו האי פירושא לא מיסתגי לקמן, דדייקינן אימא סיפא ואם באו לחשבון אסור הא סתמא שרי, ומאי קושיא, אין, סתמא שרי, משום דהתנו מעיקרא הוא. אלא דאיכא לפרושי, הא סתמא בלא חשבון ובלא תנאי שרי, דאי סתמא אסור, לשמועינן סתמא, וכי"ש באו לחשבון אפילו אחר שהתנו [דאסור. ואין זה נכון].

ולדברי רש"י ז"ל, טעמא דמסקנא דמהא ליכא למישמע מינה, משום [ד]דילמא רישא דוקא, דקתני דהתנו מותר, וסיפא אורחא דמילתא קתני שאם נטלו סתם סומכין על החשבון שבסוף אסור, ודילמא סיפא דוקא ורישא אורחא דמילתא דמתני [ה"ל - קתני].

וקשיא ליה לראב"ד ז"ל הא דאיבעיא לן סתמא מאי, ניפשוט מרישא, דקתני לא יאמר לו טול אתה חלקך בשבת, טעמא דא"ל [הכין] הא סתמא שרי. וניחא ליה, דילמא אידי דבעי למיתני סיפא ואם התנו מתחילה מותר, תנא לא יאמר, דרבותא קא משמע לן, [ר"ן נ"ס רמ"ז - דסלקא דעתך אמינא אפילו אי סתמא אסור, כה"ג שרי, דהו"ל כהתנו מעיקרא, קמ"ל] (אבל) היה דאסור, [כיון שלאחר שקיבלו התנו].

עביד, דקא קביל עליה מעיקרא כולהו עבודות דאריס, ואי מובר מפסיד מחצה שלו ומשלם.

ולא דמי לישראל וגוי שקיבלו שדה בשותפות (לקמן כ"ב, ה), דהתם אישראל גופיה [נמי] רמיא מילתא למעבד אבל הכא [כולה] אגוי רמיא מילתא.

ודמאי הא מילתא למאי דאמרינן גבי אבל (מו"ק י"א, ז) האריסין [ו]התכירין והקבלנים שלו הרי אלו יעשו, אלמא מלאכה דידהו חשיבא.

ואי קשיא הא דאיתמר התם בפרק מי שהפך (ט"ז י"ג, ה) מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר, ומפרשי לה רבנן בשבת, [והכיר] [והכי - הגר"ז] היא דוקא דשמעתא. לא קשיא, דהתם בקבולת של בנין והדומה להם, שאין להם חלק בגוף הקרקע ונראין כשכירי יום, ומשום מראית העין אסור בבנין קרקע וכיוצא בו, ומיהו במלאכת כלים הנעשה בצניעה בתוך הבית שנינו במסכת שבת (י"ז, ז) וכולן ב"ה מתירין עם השמש, וכן אפי" בעורות [לעבדן - הגן] וכלים לכובס מותר שאין אדם מכיר שאלו כליו של פלוני. אבל כגון חמורו וגמלו אין עושין, כדאיתמר נמי לענין אבל בדוכתה (מו"ק י"א, ז).

וחזינא למקצת רבוותא דמספקא להו בפורני, אי עביד ביה אינשי אריסותא כשדה ושרי או כמרחץ ואסור. ומסתברא ודאי דאסור. דלא תלינן אלא במילתא דלכו"ע עבדי הכי, דהא תלמוד שכירות דשדה יותר היא מפורסמת להיתירא מן האריסות, שזה נוטל בפירות למחצה לשליש ולרביע ונהנה מיהת במעשה שבת וזה אין לו בשדה כלום, ואפ"ה פירשו בגמרא היתר השכירות משום דאמרינן אריסותיה קעביד ולא תלו בשכירות.

והטעם לפי שכל השדות לאריס הן עומדות, כדאמרינן בכתובות (פ' ה) ארעא לאריסי קיימא, וכשאדם רואה זה העכרים עומד ועושה תדיר בשדה, על כרחם יתלו באריסות והוא מותר. לפיכך אף השכירות מותר [בן]. והמרחץ שאין סתמו עימד לאריסות הן תילין בשכירות ואסור. והדבר ידוע שאין פורני עומד לאריסות, הילכך אף השכירות אסור בו ואפילו במשכירו לשנה ולהודש. אבל לחלוק עמו בפת בכל יום, ודאי שכר שבת הוא ואסור, והנהוג כן אינו משמר שבתו. ובריחיים התיירו רבים לפי הענין שלהם שהם עומדים לאריסות.

אבל לבעל מתיבית [ורב] האיי ז"ל מצאתי שכיון שהשכירה שנים הרבה ונתפרסם מותר, וכן נהגו היתר בבבל.

76 דף כב ע"א. הא דאקשינן א"ה מאי איריאי מפני

שנקראת על שמו תיפוק ליה מפני ולפני עור, פי' רש"י ז"ל דכתי עושה מלאכה בהילו של מועד, ואגופא דברייתא קאי. ולא מיהוור.

ואחרים פירשו, [אח"כ] [א"ב] דכתי נמי צאית ואריסותא לרשבי"א אית ליה, קסבר רשבי"א דכותים גירי אריית ולא מיפקדי וליכא משום ולפני עור, אלא אי אמרת דכתי לא צאית משום דאמר אנא גמירנא טפי, אלמא מיפקיד, הילכך איכא נמי משום ולפני עור. וזה אינו כלום. שאפילו כשתמצי

Eliezer ben Samuel, of Metz, approx 1115

12

ספר יראים השלם

חלק שלישי

אשר חיבר חד מקמאי

מוהר"ר אליעזר ממי"ץ זצ"ל
מבעלי התוספות ותלמיד רבינו תם

עם ביאור

תועפות ראם

למוהר"ר אברהם אבא שיף זצ"ל

ממינסק

בתוספת ציוני מראי מקומות והערות

בעריכת

חיים בן הגאון ר' שמעון אשר הכהן שליט"א כהן

יוצא לאור ע"י

מכון תורה שבכתב

חודש אלול • תשע"ד לפ"ק

כהוצאה הלכך הוצרכו להחמיר לענין ההוצאה באיסורים התלויים בהוצאה שלא יבא לידי הוצאת איסור, ומה היא הוצאת איסור הוצאה שלא לצורך אוכל נפש ושלא לצורך מצוה.

למדנו שאסור להשתמש בבהמה ובאילן אפי' ביו"ט ומעמא דכל תשמיש בהמה ואילן רוכבין ועולין עליו השבינן ליה (כה) ומסקינן בשבת פרק מי שהחשיך (קנ"ה, א') והלכתא צדדין אסורין צדי צדדין מותרין וכל פחות משלשה סמוך לקרקע יצא מתורת אילן ומותר להשתמש בו כדתנן פרק כל הכלים (קכ"ה, ב') זמורה שהיא קשורה בטפיה ממלאין בה ומוקמינן לה במחוכרת ובפחות מג', ותנן בעירובין בהמוציא תפילין (צ"ט, ב') שרשיו גבוהין משלשה (כו) טפחים לא ישב עליהן.

וכל תולדות שאסרנו למעלה בשבת בין דאורייתא בין דרבנן אסורות ביו"ט אך שלא יהא אוכל נפש ולא מכשידי אוכל נפש ואין חילוק בין איסור שבת לאיסור יו"ט אלא שזה זדונו בסקילה ושגגתו חטאת, ויו"ט זדונו בלאו ושגגתו פטור.

וגזרו חכמים על חולו של מועד ואסרו בו מלאכה שיש בו טורח ואין דבר האבד ואסמכוה אקרא, דתניא במכילתא ומייתנין לה בחגיגה פרק אין דורשין (י"ח, א') (כו) את חג המצות תשמור לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר ק"ו ומה ראשון ושביעי שאין קדושה

אות רי"ז והללה. (כה) כן פירש"י שנת (קנ"ד, ב') ד"ה קא משתמש כו' ותנן לא רוכבין ע"ג בהמה וה"ה לכל תשמיש וכ"כ החוס' זעירובין (מ"ג, א') סד"ה הלכה לאסור להשתמש בצע"ח שמה יחמוך זמורה ועיין במ"י רעק"א לאו"ח סי' ש"ה מג"א סק"י. (כו) משלשה. לשון הנדפס הוא שרשין הגבוהים מן הארץ ג' טופחים כו' וכנ"ל כהן ולפי מש"כ כהן נריך לפרש המ"מ של משלשה אינו מ"ס היחרון אלא הוא לשמוש מן.

(כז) במכילתא בל פ"ט איתא ת"ל את חג המצות תשמור שבעת ימים מכ"מ דברי ר' יאשיה וכ"ה בחגיגה (י"ח, א') דת"ר את חג המצות תשמור שבעת ימים לימד על חוש"מ כו' ועי"ש בטו"א שפי' דהך שבעת ימים קאי ארישא דאת חג המצות תשמור דמש"ה כו' קרא ו' ימים קודם תאכל מצות ללמד דקאי אעשיית מלאכה דתשמור שלפניו והנה בדברי רבינו כהן וכן נדפס לא מוכר תיבות שבעת ימים ונראה דגם

76

וגזרו חכמים על חולו של מועד ואסרו בו מלאכה שיש בו טורח ואין דבר האבד ואסמכוה אקרא, דתניא במכילתא ומייתנין לה בחגיגה פרק אין דורשין (י"ח, א') (כו) את חג המצות תשמור לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר ק"ו ומה ראשון ושביעי שאין קדושה

בלאו הכך שצעת ימים שפיר דרשין את חג המנוחות
תשמור דהיינו שהשמרהו שלא לעשות מלאכה וחג
המנוחות ידעין ממילא שהו אכל שצעה וכן נראה
מפרש"י בחגיגה שם ד"ה את חג המנוחות תשמור

שצעת ימים וגו' דריש
ציה את חג המנוחות
תשמור כו' שומרהו מן
המלאכה ולחנם הגיהו
דלכרי רש"י תיבות שצעת
ימים וצנה"ג הל' מועד
סי' כ' איתא ת"ר את חג
המנוחות תשמור וגו' שצעת
ימים תחג וגו' לימד על
חוש"מ שאסור בעשיית
מלאכה דברי ר' יאשיה
עכ"ל ואיני מבין גי'
הצנה"ג. (כח) לפניהן
ולאחריהן. לשון המכילתא

לפניהן ולאחריהן אסורין חולו של
מועד שיש קדושה לפניהן
ולאחריהן (כח) אינו דין שיהיה
אסור בעשיית מלאכה. תניא אידך
כל מלאכת עבודה לא תעשו לימד
על חוש"מ שאסור בעשיית
מלאכה דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע
אומר אינו צריך הרי הוא אומר
אלה מועדי ה' מקראי קודש במה
הכתוב מדבר אם בראשון הרי
הכתוב אומר, אם בשביעי הרי

שם לפניו ולאחריו ועיי"ש בכרכי המדות אוח ה'
א"י כל ימי חוש"מ חד שמה נינהו. (כט) מועד כו'
עד אכל. חקר צנדפס בטעות והקמ"ג לאוין ע"ה
הל' חול המועד כ' דלכרי רבינו ועיי"ש צביאורי
מהרש"ל שכתב בקפריס
שלנו לא נאמר רק מועד
משום טרחא הוא ובמקום
פקידא שרו רבנן וגירסת
הספר טרחא ולא טרחא
הוא וכן הגירסא צר"ן כו'
עיי"ש וצנהגמ"י רפ"ו
מהל' יו"ט העתיק מס"ה
מועד משום טרחא הוא
ומשום פקידא שרו רבנן
אולם לא הביא שם הפי'
שנס"ה כשטורח נראה
מבזה המועדות וכמשכ"ר
ועיין חגיגה (י"מ, א')

כבר אמור, הא אינו מדבר אלא בחוש"מ. תניא אידך ששת ימים תאכל מצות
וביום השביעי עצרת לה' מה שביעי עצור אף ששת ימים עצורין אי מה
שביעי עצור מכל מלאכה אף ששת ימים עצור מכל מלאכה ת"ל השביעי,
שביעי עצור מכל מלאכה ולא ששת מכל מלאכה, ולא מסרם הכתוב אלא
לחכמים לומר איזה מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת וכו' כל אלה
המקראות אסמכתא שכל איסור חוש"מ מדרבנן כדאמרינן בתחילת מוע"ק
(ב', ב') (ב'') ובסוף פרק מי שהפך (י"ג, א') מועד (כט) משום טרחא ולא טרחא
הוא פי' כשטורח נראה מבזה המועדות, והא דאמרינן בתחילת מי שהפך
(מו"ק י"א, ב') אבל איסור מדרבנן, חולו של מועד איסור מלאכה
מדאורייתא, נראה לי דהכי פירושו אבל לית ליה עיקר דאורייתא אע"ג
דסמכינן ליה אקרא (מ"ק ט"ו, ב') והפכתי חגיכם לאבל מה חג אסור אף

אסורה מהתורה, ושהיא לצורך המועד מותרת בין מלאכת אומן בין מלאכת הדיוט, וחכמים מדבריהם אסרו קצת
מלאכות אלו, ועיקר חולו של מועד ודאי דבר תורה הוא ולזה הסכים הרשב"א וכו' יעו"ש, ובשו"ע שם כתב
וד"ל חול המועד אסור בקצת מלאכות ומותר במקצתן הג"ה לפי צורך הענין שהיה נראה לחכמים להתיר יעו"ש
במ"ב וביה"ל.

מוד"ה חוש"מ וצט"ו יו"ד
צמרדכי ריש מע"ק שכ' וי
דחוש"מ אסור מדאורייתא
צכ"י דיעות דס"ל דחוש"מ
אין ר"ל דדעת רבינו
הרא"ם צעלמו כן וצכ'
שדי חמד אסיפת דיינים
מערכת חול המועד סימן
טו"צ עמד ע"ד המרדכי
וכ' שם צוה"ל ולפי
הנראה משמע ליה הכי
מדמייתי צקיום מילתי'
מש"כ צחי' רבותיו דהוא

נראה לי כאשר כתנ
של מועד דאורייתא
מועד בטרחא למדו
ומלאכה מועטה בב
ב') פרגמטיא כל שו
דליכא טרחא נראה
כמה שנים ואעפ"כ

צוה מי שאמר והי

ציונים יראים ישן סימן קט"ו
מצוה שח-שט - טשו"ע או"ה

בחג השבועות כתב החינוך בו
ושם כתב וז"ל לפי שכל עי
בנפשנו החפץ הגדול אל היו
כיו"ט יעוין מה שהעתיקו בו

מדלורייתא אכל נראה שאינו מוכרח שהמליט כן
עכ"ל. (לא) המרדכי ספ"ק דמ"ק כ' ור"א כ'
בס"י טוב הדבר שיקח מיד הנכרי הרבית של אותה
שבע ויוציא אותו הרבית לשמחת יו"ט עכ"ל ואינו

בספר יראים ומדברי
הסמ"ג לאוין ע"ה נראה
שרבינו יצחק כ' בתשובה
ואני רגיל לומר כו' [נמה
שכ' המרדכי ע"ש ס"ן
וכ"כ הרא"ש פ"א דמ"ק
ס"י כ"ד ומש"כ הק"נ שס
אות כ"ו ח"ל ובטור ס"י
תקל"ט משמע שהמה

אבל אסור, דברי נביאים הם, אבל
איסור מלאכה חוש"מ מסמכונן
ליה אקרא דאורייתא הלכך קרי
ליה דאורייתא. אעפ"כ ספק בידי
אי דאורייתא אי דרבנן כי יש לי
כמה ראיות שהבאתי לצד אחר
מכל מקום הטיית לבבי וסברתי

חוד"ה חוש"מ ובט"ו יו"ד ריש ס"י קי"ז. (ק) עיין
במרדכי ריש מע"ק שכ' והרא"ש כ' בספר יראים
דחוש"מ אסור מדלורייתא ונראה לי דר"ל שכ'
בס"י דיעות דס"ל דחוש"מ אסור מדלורייתא אכל
אין ר"ל לדעת רבינו
הרא"ש בעלמו כן ובס'
שדי חמד אסיפת דינים
מערכת חול המועד סימן
טו"ז עמ"ד ע"ד המרדכי
וכ' שס צוה"ל ולפי
הנראה משמע ליה הכי
מדמייתי בקיום מילתי
מש"כ בח"י רבותיו דהוא

נראה לי כאשר כתבתי, ובפירושי רבותי במוע"ק מצאתי דאיסור מלאכה חולו
של מועד דאורייתא, מכ"מ למדנו מדתלי תלמודא איסור מלאכה חולו של
מועד בטרחא למדנו דלא מיתסרא אלא מלאכת טורח (ק) הלכך הלואות
ומלאכה מועטה בביתו מותרת, והא דאמר רבא במוע"ק שלהי פרק א' (י'),
(ב') פרגמטיא כל שהיא אסורא היינו להוליך בשוק דאיכא טרחא אבל בביתו
דליכא טרחא נראה שמותר, וראיתי בני אדם שפורשים מלהלוות ואני פרשתי
כמה שנים ואעפ"כ נראה לי מותר, ועל הפורש ועל המלוה קירא אני עליהם

ועמך כולם צדיקים (לא). L

סימן שה

עצרת.

צוה מי שאמר והיה העולם שלא לעשות מלאכה בחג השבועות דכתיב

ציניים יראים ישן סימן קט"ו - רמב"ם עשה קס"ב לאו שכ"ה הלכות יו"ט פ"א - סמ"ג עשה ליה לאו ע"ב - חינוך
מצוה שח-שט - טושו"ע או"ח תצ"ד

בגג השבועות כתב החינוך במצוה ש"ט שרש מצות המועד הזה רמוז במצות ספירת העומר וקחנו משם, עכ"ל.
ושם כתב וז"ל לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה ומפני התורה נבראו שמים וארץ וכו' להראות
בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבינו כעבד ישאף צל וכו' יעו"ש בדבריו ועל עיקר ענין שביתה
ביו"ט יעו"ש מה שהעתקנו בריש סימן הקודם.

ה'
כו'
ה'
ור'
דיס
יעד
זוס
סת
יחא
כו'
ע"ז
ן"ה
הוא
צנן
ופי'
יאה
כ"ר
(א)

ות
זה
עי,
לא
לה
י"ק
חא
פך
כה
ע"ג
אף

קצת
כתב
נר"ש

16

REF
200.571
F 111
19.

Fano, Menahem Azariah da

ספר

שאלות ותשובות באורים ופירושים

על

גידסות ומשניות עמוקות ושמעחתות והלכות חמורות והלכה למעשה
כפי צורך השואל שאלי נזקקין - ברוד ה' - יום יום

מאת

רבינו מנחם עזריה מפאנו

ועוד זכינו על ידו לפירוש האלפסי זצ"ל על שלש הלכות חמורות
במסכת כתובות שנדפסו בסימנים קכז-קכח-קכט

נדפס לראשונה בחיי המחבר

בשנת ה'ש"ס בעיר וניציה,

ע"י תלמידו האלוף מוהר"ר יצחק בכ"ר מרדכי זצ"ל איש פולוניא

ונדפס פעם שניה בעיר דיהרנפורט בשנת תקנ"ח

ופעם שלישית בעיר סלגט בשנת תרנ"ב

ויכשיו נדפס מחדש

בתוספת הגהות והערות מכתבי יד של רבינו הרמ"ע ותלמידיו

ובמעלות רבות נוספות כמבואר במבוא

ונספח אליהם מפתח ענינים ותולדות רבינו הרמ"ע ועוד.

בפעיה"ק ירושלים תובכ"א

שנת ה'תשכ"ג

דעת הלכות גדולות ור"ת דסביר
פסק להניח בחול המועד.

ולנו במלאכת חול הו
שזכר שם הרא"ש ולקיים דברי
בו חיוב שביטה דאורייתא, אמו
בלאו לקושטא דמלתא ביום טוב
קראי דלא ליתו לולזולי ביה, ו
החלוק שבין אמרנו היות חובה
אמרנו שיש בו אסור מלאכה שא
במה שתמה ואמר היכן מצינו א
שאינו בו אלא מצות עשה והוא
במועדס כדברי ר"ע בפרק אין דו
הכי נמי שלא מסרן הכתוב אלא י
דהלכות תפלין כלהו גמרא נינהו
שפירשו בה ד' בתוך ג' ומשולט
לקדשו לא חייבה תורה אלא זכו
קדוש אלא במקום סעודה וכאל
הגזול גבי הדר שאמרה תורה
מהן לרגל תלוי ברצון ב"ד והם
עשה דכלהו רגלים מסור לחז"ל ו
ממלאכת עבודה מן התורה דהא
שובתים ממקצת מלאכות לכבוד
ובצרכי רבים קיימו להדיא עשה
גבי מלאכות האסורות והמותר
משאר עשין אלא ללמדנו שאס
הבא מכלל עשה הוא שחוייבנו ל
דנפשייהו פירשו לנו איזו אסורה
הוא בפרק המוכר את הספינה פ"ו
וגם מה שהוא הלכה למשה מסי
דמתניתין דברי סופרים קרי להו
נמי שמסרן הכתוב לחז"ל למ"ו
הטיילים בכל יום פועלים שת
כדאורייתא נמי ושפיר דמי, ולז

רע"א יכול יניח אדם תפלין בשבתות וי"ט ת"ל והיה לאות יצאו שבתות וי"ט
שהן עצמן אות דכתיב כי אות היא ביני וביניכם, ולא אשכחן בתנאי מאן דפליג
עלייהו אלא ר"מ ורבי יהודה כדאיתא בגמרא בריש המוצא תפלין צ"ו ובפרק
מי שמתו כ' סתם לן תנא דלא כוותייהו דתנן גבי הלכתא פסיקתא נשים ועבדים
פטורים מק"ש ומן התפלין אלמא מצות עשה שהזמן גרמא הן דאיכא ימים דלא
חזו לתפלין כלל, וסוגיין בפרק השולח נ' ע"א תני נמי דעבד שהניח לו רבו
תפלין יצא בן חורין כדמפרש רבה בר רב שילא למימריה דריב"ל וליכא מאן
דפליג באמוראי.

ועדיין יש לישב דהוא סתמא דברכות ושמעתייה דריב"ל אתי שפיר
כר"מ ורבי יהודה, וניחא דתני תפלין דומיא דק"ש מה ק"ש חיובא ליכא אלא
בשכבך ובקומך אבל כל היום וכל הלילה כיון שקרא פעם אחת ליכא חיובא
ולא אסורא אף תפלין כן בשבתות וי"ט ושפיר מיקרי מ"ע שהזמן גרמא כיון
שקדושת שבת וי"ט מפקעת חיוב מצותן אע"פ שאינה אוסרת עלינו הנחתן לדעת
אותו הווג, דמהתם בריש המוצא תפלין משמע דליכא מ"ד שבת זמן תפלין
לחיובא אלא רשותא וי"ט ה"ג דס"ל שלא מעטה ההלכה שבתות וי"ט מדין
תפלין לאסורא אבל מודים שבכל יום חובה ובשבת רשות, וכולה סוגיא התם
הכי רהטא דוק ותשכח והכי מוכחא אוקמתיה דרבא למתניתין דקתני מכניסן
זוג זוג דאתיא כר"מ. תדע נמי דאפילו למ"ד שבת לאו זמן תפלין לא מיחזורא
ר"ל איננו מפורש בכתוב כדברי הירושלמי שזכרנו אלא כך אמרו הלכה ואסמכיה
רבנן אקראי, ומדרבנן נשמע לר"מ ור"י דמר סבר הכי אגמריה רחמנא למשה
למעוטי שבתות וי"ט מחיובא דתפלין לאוקומיה רשות ומר סבר מעטינהו נמי
לאסורא, דאי ס"ל לר"מ ור"י דבשבת וי"ט חיובא נמי איכא א"כ לדידהו ליכא
בהא מלתא הלכה למשה מסיני וקראי לא דרשי כלל ורבתה מחלוקת לבלי חק
כדמרחקי שמיא מארעא.

ואע"ג דשבת לאו זמן תפלין למר כדאית ליה ולמכ"ל שנינו
המוצא תפלין מכניסן זוג זוג דרך מלבוש, אבל לא ב"ט שמותר להכניסן בידו
כמו בחול, ושבת שאמרו אחד ביום ואחד בלילה ואפילו למ"ד לילה לאו זמן
תפלין שהרי אינו מניחן אלא לכבודן לא לשם מצוה כלל ומשהכניסן חולץ מיד,
וזה אחד מן המקומות שטעה בהם בעל הקונטרס שנוכיר לקמן פוק חזי בסימן ע'
מההלכות קטנות שלו ופשוט הוא.

7 ← ברם צריכין למנדע אי חולו של מועד בכלל ימים טובים לדין
זה או לא, הרא"ש פשיטא ליה דאיתיה בכלל לר"י הגלילי ומספקא ליה על דעת
ר"ע כיון דבאות תליא מלתא שהרי אם נפרש האות הזה משום אסור חמץ וישיבת
טוכה אין שום חלוק ביניהם ואם משום אסור מלאכה אי מלאכת חול המועד אסורה
מאורייתא ה"ג ואי מדרבנן א"כ אין בו אות, ובריש משקין הגדיל תושיה לקיים

(ז) בפרק אין דורשין לר"י
ולר"ע עקיבא בעשה דוקא שאין דנין
לקמן בעמוד הקרוב בהגה"ה.

דעת הלכות גדולות ור"ת דסבירא להו מלאכת חול המועד דרבנן ובהלכות תפלין פסק להניחן בחול המועד.

→ ולנו במלאכת חול המועד תשובות נכוחות לסתור כל הראיות שזכר שם הרא"ש ולקיים דברי הרב ועמו רבים וגדולים האומרים שיש בו חיוב שביתה דאורייתא, אמת דכלהו קראי דדרשינן מנייהו אסור מלאכה בלאו לקושטא דמלתא ביום טוב כתיבי ואסמכוהו רבנן לחולו של מועד אהנהו קראי דלא ליתו לזולתי ביה, ואין צורך להאריך בכך במקום הזה רק לפרש החלוק שבין אמרנו היות חובה עלינו לקיים מצות שביתה בחול המועד ובין אמרנו שיש בו אסור מלאכה שאם היה אסור מלאכה בו מחוייבי לאוין יצדק ר"ת כמה שתמה ואמר היכן מצינו אסור תורה קצתו אסור וקצתו מותר אכן עתה שאין בו אלא מצות עשה והוא אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם כדברי ר"ע בפרק אין דורשין י"ח ע"א ד) ברירא מלתא דכלהו מצות עשה הכי נמי שלא מסרן הכתוב אלא לחז"ל — כגון תפלין ד' טוטפות ולא חמש, ואע"ג דהלכות תפלין כלהו גמרא נינהו דהיינו הלכה למשה מסיני הא איכא נמי ציצית שפירשו בה ד' בתוך ג' ומשולשת ד' ודכותה בקדוש היום זכור את יום השבת לקדשו לא חיובה תורה אלא זכור בפה והם אמרו זכרהו על היין בכניסתו ואין קדוש אלא במקום סעודה וכאלה רבות, יעויין מה שכתב הר"ן ריש פ' לולב הגזול גבי הדר שאמרה תורה באתרוג, ולא עוד אלא קביעות החדשים למנות מהן לרגל תלוי ברצון ב"ד והם אמרו מוידין לא בד"ו פסח ולא גה"ז עצרת הרי עשה דכלהו רגלים מסור לחז"ל ועד שלא חל חיוב השביתה ברגל לא יחול האסור ממלאכת עבודה מן התורה דהא בהא תליא, אף כאן כל שהדברים מוכיחים שאנו שובתים ממקצת מלאכות לכבוד מקרא קדש ואין אנו עושים אלא בדבר האבד ובצרכי רבים קיימנו להדיא עשה שבו — והא דקתני לא מסרן הכתוב אלא לחז"ל גבי מלאכות האסורות והמותרות בחול המועד לאו למימרא דשאני עשה זה משאר עשין אלא ללמדנו שאסור אותן המלאכות המפורשות בדברי חז"ל לאו הבא מכלל עשה הוא שחוייבנו לשבות מהן ולעולם חז"ל מפי השמועה או מסברא דנפשיהו פירשו לנו איזו אסורה ואיזה מותרת, וכן גרומי המידות עשה של תורה הוא בפרק המוכר את הספינה פ"ח ע"ב ושערו חז"ל אחד מק' בלח ואחד מת' ביבש, וגם מה שהוא הלכה למשה מסיני מיקרי מסור לחז"ל כי הא דד' טוטפות דתנא דמתניתין דברי סופרים קרי להו בפרק בתרא דסנהדרין פ"ח ע"ב, ואשכחן בלאוין נמי שמסרן הכתוב לחז"ל למ"ד עינה דאורייתא דכתיב ועונתה לא יגרע ותנן הטיילים בכל יום פועלים שתים בשבת וכלה מתניתין אלמא יפה זיפה כחם כדאורייתא נמי ושפיר דמי, ולא יקשה עלינו מה שהרגישו קצת המעיינים מבלי

ד) בפרק אין דורשין לר' יאשיה ולר' יוסי הגלילי בלאו, ומסתברא הוא לר' יונתן ולר' עקיבא כעשה דוקא שאין דנין ק"ו אלא לעשה לא לאוהרה כדאיתא התם פרק קמא, עיין לקמן בעמוד הקרוב בהגה"ה.

היות עשה זה דשביתה בחול המועד נמנה בכלל הרמ"ח מצות (ה), כי שתי תשובות בדבר: ראשונה דמנינא לאו דאורייתא לפיכך נחלקו בו הסופרים וכל דרך איש ישר בעיניו, שנית ששביתה זו נטפלת לשבתון מקרא קדש האמור בי"ט ועשה שבוה ובוה חד הוא אלא שנוסף בי"ט לא תעשה מש"כ בחול המועד (ו).

ולענין תפלין לאו באסור מלאכה, תליא מלתא אלא בקדושת היום תליא מלתא, תדע שבה"ג סובר מלאכת חול המועד דרבנן והוא אמר בפירוש שאסור להניח בו תפלין, ואע"פ שהקדושה גורמת לשביתה כבר אמרנו שחייב שביתה בלבד מדאורייתא איכא דהיינו עשה, אסור מלאכה דהיינו לאו ליכא, וסרה תמיהת ר"ת.

וכאן אנו משיבים על הרא"ש מה"ק סי' י"ו במה שסמך לדין תפלין בחול המועד על הירושלמי גבי מתני' דפרק אלו מגלחין דתנן ר' יהודה אומר כותב אדם תפלין לעצמו דמשמע אבל לא לאחרים ואוקמה רב התם בכותב להניח עד אחר המועד אבל לצורך המועד שרי כי אתא קמי דרבה בר בר חנה א"ל לרב חננאל הב לי תפלך וזיל כתוב לך ורב אמר זיל כתיב ליה פי' בלא הערמה, ולא ניחא להרא"ש למימר דרב סבירא לי' כר"מ ורבי יהודה דשבתי נמי זמן תפלין לא חובה ולא רשות כיון דכלהו אמוראי אסיקו דלא כותיהו ודחק לפרש בדרי' עקיבא י"ט דוקא לאפוקי חול המועד כי היכי דלא ליפליג אגמרא דבני מערבא — ותמיהא לן טובא דטפי הו"ל למיחש לר"י הגלילי דלא ליפלוג עליה דרבי עקיבא אלא בימים ולא לילות, דהא חולו של מועד מדאיתיה למר בכלל ימים טובים איתיה נמי למר דכיון דאפקיה רבי עקיבא לקרא דחבריה לחקת הפסח אמר יכול יניח אדם תפלין בשבתות וימים טובים פירוש לאפוקי מדרבני יוסי הגלילי ת"ל והי' לאות על ידך, ובירושלמי פרק היה קורא יצאו ימים טובים ושבתות שכלן אות ומשמע לן בבירור דהאי כלן לחול המועד הוא דאתא דאי לגופייהו למאי הלכתא, וכבר אמרנו שיש לנו ללמוד מן הירושלמי דקאמר כל מלה דלא מחזורא מסמכין לה מן אתרין סגין שאסור תפלין בשבתות וי"ט הלכה היא ואסמכוה רבנן אקראי כנסוך המים שהוא הלכה ואשכחו ליה רבנן סימנא בקראי, והכא מר דריש ליה מימים ולא כל ימים ומסתמא כל שהוא מקרא קדש קצת יצא מכלל הימים שנתחייבו בתפלין ומר דריש והיה לאות יצאו ימים שהן עצמן אות וכל שיש בו אות [כל שהוא] מיקרי הוא עצמו אות, וכ"ש עם מה שאנו עתידין לפרש דהיינו אות היינו מקרא קדש, הא למדנו לדברי שניהם שאין לחלק בין י"ט לחול המועד בדבר הזה כלל ועיקר, ויש בפסקי ה"ר ישעיה הזקן פירוש סותר את עצמו בההיא שמעתתא דפרק אלו מגלחין לפיכך אין למדין הימנו. L

ובאמת טועים כל זה דהא כלהו מילי דעבידי ל לא יכיריהו זולתם ולא עבו השני שהי' לאות מפנחס ו הוראתו — אבל האמת ד אלה שהן גופן אות לא א עכיד לאיגלווי אי לאו דא" היא ביני וביניכם וסיפה ז כדאיתא בשבת פ"ק י"ט קדושה הנתונה באדם ז) וכ וזה ראייה גמורה מן התור מתן שכר לא יספק בו ז אהימנותייהו מרבנן מובטו עלוי מעין חולו של מוע בירושלמי דתעניות הביאו בריש ירחא מנהג.

ולנו פירוש נפרד ב המדרש הנעלם, שאין בד חרדות לרכי הלבב כמו ש לחכם לב ואמיץ כה שכי סובלים פירושים שונים דבבנו אליו ולעשות על פ עצמן אות ולא ידענו אם ד בכלל לא יהא אלא כאלו צייתנין ליה ואם יחלוק שיסבלהו לשון הגמרא י משמוע תורה והתברך בל מדיליה קורא אני עלי מהרא"ש ולא למד כי היא מרובה ולא נכנס לתגר קדושה כלל.

(ז) והוא שכר רוחני ב
בזה שכר מצוה בהאי עלמא לי
ובמצות ולפי רבויין וגדלן ב
כבני מלכא עשירים, וראה אל
(ח) הוא הגאון מהר"מ

(ה) כמו שעורר על זה המגיד רפ"ג מהלכות שביתה יום טוב.

(ו) והיינו פלוגתא דר' יאשיה ור' יונתן בריש מועד קטן.

Isserlein, Israel ben Pethahiah

ספר

תרומת הדשן

חיברו ויסדו חד מרבוותא קמאי דפקיעי שמייהו
הגאון הנורא רבינו ישראל זלה"ה
אשר נודע שמו בשערים ומכונה בין האשכנזים
בשם רבי איסרלאן תלמיד רבינו עוזר משלעזיא
תלמיד תלמידו של מהר"ם מרוטנבורק ז"ל

חלק ראשון

שאלות ותשובות

ערוך ומוגה עפ"י כתבי יד בתוספת תשובות חדשות
עם

ציונים מקורות השוואות והערות

מאת

שמואל אביטן

בלאאמו"ר הגאון מהר"ד משה שליט"א

פעיה"ק ירושלים תוכב"א

בית חינו"א לז"ר

ולא דמי לבגדי קטנים ולא אסרי להו משום מראית העין, דהתם ניכר הוא לכל דבגדי קטנים הם.

אמנם נראה דאותה מלאכה שעושין הנשים לצעיפים קודם הכביסה, שמוללין הקצוות אין לאסור בשבת זו כל עיקר בצעיפים ארמאיות, דאפילו בצעיפים ישראלית אינה אלא חומרא יתירא, ולא דמי כלל לתיקון השתי לבגדים חדשים. וגם הנשים הטוות חוטין כדי לחפור בהן בגדים ומחיתם ממלאכה זו, נראה דשרי לטוות בשבת זו. דהך נמי לא דמי לתיקון השתי שהוא בתחילת אריגת הכגדים ואיכא שמחה בדבר, משא"כ בחוטי התפירה*.

להם מלאכה, כמו שמחלקים רבוותא בענין למכור בהמה גסה לנכרי האידנא. ובמרדכי פ' תולין מייחי מכמה דוכתינ בתלמוד דלא הוו שכיחי נכרים ביניהם. אמנם סובר אני להחמיר משום דלאו מוכח וניכר הוא דבגדי ארמאיות הן, ואיכא למיחש למראית העין. וכעין זה אמרין פ' איזהו נשך במרדכי מן התוס' דנכרי שאמר לישראל הילך שכרך והלוה מעותי בריבית מותר, אבל אסור משום מראית העין. ולא שרי התם אא"כ מינהו סנטר או אפוטרופוס, דאז מפורסם הדבר דהממון של נכרי הוא. משמע דאם היה בסתם בעל חנות לרבים, אסור משום מראית העין. וא"כ בנ"ד נמי אם היתה כוכסת לרבים למולים וערלים לא מהני.

סימן קנג

[מענינו]. לאפוקי הדלקת הנרות או לקשור או להתיר שאין בה שיהוי ודאי פשוט להתיר בט' באב. וכן מלאכות שהתירו חכמים לשמחת המועד ודאי אין לעשותם בט' באב, כדפסקו הגאונים דאסור לאבל לעשות בימי אבלו מלאכה שהתירו חכמים לצורך שמחת מועד ואיכא למימר דהוא הדין ט' באב. ובמרדכי בסוף מס' תענית כתב בשם ראב"ה, דהאידנא נהגו שלא לעשות מלאכה בט' באב כר' עקיבא (תענית ל, ב) דאמר כל העושה בט' באב כאילו עושה ביוה"כ.

אמנם מאד תמהתי על הני מילי דראב"ה, דבכל הספרים שנמצאו בידינו לא מיירי רבי עקיבא במידי דמלאכה, אלא קאמר כל האוכל ושותה בט' באב וכו'. דרשב"ג קאמר התם כל העושה מלאכה בט' באב אינו רואה סימן ברכה לעולם, ובלשון זה כתב רב אלפסי ואשירי בחבוריהם. ועוד תמהתי על הא דלעיל דקאמר יעשה עצמו כתי"ח כדי שיתענה, פ"י עינוי הוא להם שהם בטלים ממלאכה. ומטעם זה חלקנו בין מלאכה דחול המועד ובין מלאכה דט' באב. דפ"ק תענית (יב, ב) פריך בשלמא כולהו תענוג הוא ולכך אסירו בתענית צבור שגזרו על הגשמים,

שאלה: בט' באב שרי לחלוב הפרות ושאר בהמות או צריך לעשות על ידי נכרים.

תשובה: יראה דלכאורה משמע דשרי. דהא בחוה"מ דאיכא איסור בעשיית מלאכה לר"ת ור"י מדרבנן, ולמקצת הגאונים מדאורייתא, אפ"ה היתר פשוט דחולבין הבהמות בעצמן. וא"כ כ"ש בט' באב דאינו אלא מנהג, כדתנן פ' מקום שנהגו (פסחים נד, ב) מקום שנהגו לעשות מלאכה בט' באב וכו'. ותנן נמי מקום שנהגו לעשות בי"ד כו', משמע קצת דדין אחד הוא למלאכת ט' באב וי"ד קיל טפי מחוה"מ כדאיתא התם. אמנם נראה דיש לחלק דבחוה"מ איסור מלאכה משום שבייתה הוא, שרו רבנן כל מלאכת הדיוט ושאינו של טורח, וכן מה שהוא לצורך שמחת המועד. אבל מניעת מלאכה בט' באב משום ענוי הוא, כדאיתא פ' בתרא תענית (ל, ב) רשב"ג אומר לעולם יעשה אדם עצמו כתי"ח כדי שיתענה, ופרש"י שם כדי שיתענה כלומר עינוי הוא להם שהיו בטלים מהמלאכה. ולפי טעם זה י"ל דכל מלאכה בין של טורח או לאו, וגם מלאכת הדיוט אם יש בה שיהוי קצת שמשתעשע בה, אין לעשותה בט' באב מפני שעי"כ מתבטל (בענינוי)

סקל"ח) שתמה ע"ד השו"ע שפסק כדבינו דביו"ד (סי' שפ"ד) פסק דאין אבילות לקטן, וכתב ונ"ל דאבילות רבים מחמירין טפי, ע"ש. 3. שבת סי' תכ"ו. 4. ב"י ושו"ע (סי' תקנ"א כ"ה) ועי' מג"א (סקל"ט) ובצינעא יש להקל וכן במקום שיש להם לעניים מלבושים אחרים. 5. ב"מ סי' של"ח. 6. ב"מ ע"א, כ ד"ה כגון. 7. רמ"א (שם ס"ד). 8. ובלקט יושר (ח"א עמ' 108) הוכיח השו"ע ז"ל ומסתמך ביהנלע"ד כתבת, אכן בענין הדברים לא בחורים כ"כ כי כתב במבוא לקט"י שבחשתי שבידו כל הרש"ן השו"ע מרבינו מסתמך ביהנלע"ד. (ועי' חו"י סי' ע"ו שכתב שכל מקום שכתב דבינו כן היינו שנסתפק בדבר והביאו שה"ג, ולפי"ז אי"ז מרז"ק כ"כ).

סי' קנג: 1. חגיגה יח, א הור"ה חולו וע"ז כב, א ד"ה תופוק, ובמרדכי מ"ק (סי' תל"ה) והגמ"י (פ"ז מו"ט אות א'). 2. ל"מ — יעב"פ כ"כ הרא"ש מ"ק (פ"א סי' א') וכ"ה דעת רש"י מ"ק (יא, ב ד"ה אלא אפ"י) וחגיגה (יח, א ד"ה הא) ועי' רש"י בפ"י החומש (שמות כג, יד), ועי' שד"ח (ת"ח עמ' 135). 3. הר"ף מ"ק רמז אלף קנ"א (א, א מרפ"ס) ועי' רמב"ן גימטריא דיש מ"ק, וכ"ה דעת הר"א כמ"ן כיראים (סי' קל"ג) מוכח במרדכי שם, ועי' ב"י (כ"ו תק"ל). ועי' רשב"ן (ח"ב סי' ד"ח) ורמב"ן ושאר מ"ק (כג, א ד"ה עור) ועי' בס' הלקטות (עמ' כב, א). 4. רמ"א (סי' תקל"ג ס"ה). 5. לפנינו ברש"י ליתא — (ועי' היטב ברכות יח, ב) — אך עי' בפרש"י על הר"ף שם (רמז תתכ"ב) — י, ב מרפ"ס) ד"ה לעולם, ופ"י דנוי הוא להם, וכענינוי כתב בע"ז (ג, ב ד"ה לעולם). 6. דא"ש תענית (פ"ד סי' ל"ב) ועי' בה"ג (ד"ב עמ' 206) ועי' ראב"ה (ח"ג סי' תתמ"א). 7. סי' תרל"ז. 8. ח"ג סו"ס תפ"ח. 9. לפנינו אכן ליתא לשון הגמ' המוכח בראב"ה, אך בב"ה"ג (ד"ו עמ' דה) ר"ד עמ' 191) ובמחזור וט"י (עמ' 228) נמצאת נוסחא זו שהביא ראב"ה, ועי' לקט"י (ח"א עמ' 110). 10. לפנינו ר"ע אומר כל העושה וכו' ור"ג אומר כל האורל וכו' ור"ה ר"ה ר"ה ור"ה וכו'.

אמנם מצאתי תשובה בשם ראבי"ה¹⁶ ז"ל: ט' באב
אנו במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. הילכך אבותינו
הקדושים השוו מדותיהם בט' באב וביה"כ, דאין לשחוט
ולהכין לסעודת הלילה עד לאחר חצות, כמו ביה"כ דשרי
בקניבת הירק מן המנחה ולמעלה¹⁷ ע"כ. מכאן משמע
משום איסור מלאכה דנהגו בה, וכן משמע ממרדכי
דלעיל¹⁸ מדברי ראבי"ה¹⁹. ולכך לבי מהסס להחזיר משום
דכתב אבותינו הקדושים השוו מדותיהם וכו'²⁰, וטוב
להחזיר אם אפשר ע"י נכרים.

אלא מלאכה אמאי אסורי צער הוא לו. אלמא דבטילת
מלאכה אדרבה תענוג הוא לו ולא עינוי. והא דכתבו
רבוותא²¹ דאין לשחוט ולהכין עד אחר חצות, (וכן
היה) נראה דאין הטעם משום איסור מלאכה אלא משום
דכשהם עוסקים בתיקון המאכל הגה"ה:
מבטלין העינוי. דדוקא אחר חצות
כשהיום מעריב שואף הוא לאכול,
ואיכא אדרבה עגמת נפש כשמתעסק
במאכל, הכי פירש רש"י פ' ואילו
(קשרים*14).

סימן קנד

שאלה: בני אדם שמתענים ג' ימים לילה ויום רצופים,
ומתחילים במצאי שבת, היאך יעשו בהבדלה
על הכוס, הואיל ואין יכולין לשותת בליל מצאי שבת.

תשובה: יראה דיש דרכים בדבר בג' פנים, מ"מ חד
מחזור טפי מאירך כמו שאפרש. בשילהי פ'
כתרא דתענית כתב אשירי¹ בשם ה"ג², היכא דאיכלע
ט' באב במוצ"ש אי שרי להבדיל על הכוס מבעוד יום,
כדקי"ל מתפלל אדם של מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה
על הכוס. ומסיק שם בהגה"ה³ דלא שרי משום דכיון
דמבדיל קבל ט' באב עלויה כדרכי, דאמר אי בדילנא
אסור ליה למישתיה דאיחייב ליה בעינוי כיון דשויה חול
בהבדלה, הילכך לא מבדיל עד דנפיק חד בשבתא. ואע"ג
דאמר מר מבדיל והולך כל היום וכו' וטפי לא, הגי מילי
היכא דהוי שרי ליה למיכל, אבל היכא דהוי אסור ליה
למיכל חד בשבתא מבדיל לאורתא דתרין בשבתא ע"כ.
מהני מילי דה"ג נראה לצדד הדרכים לשני הפנים. האחד
בני"ד יכול להבדיל מבעוד יום, והיה טעמא דכתב ה"ג
בתשעה באב לאיסור לא שייך הכא. דל"ל כיון דמבדיל
א"כ שוייה חול ואיתסר ליה למישתי, משום דכבר נכנסו
לו ג' לילות וימים שקבל עליו לתענית. דשאני לגבי
ט' באב שהיום קבוע הוא להתענות מגזירת חכמים,
וקי"ל בפ' מקום שנהגו (פסחים נד, א) דבין השמשות
שלו אסור, לכך הואיל ומבדיל ושוייה חול חל עליו ע"כ

ועל דרך השני היינו שיבדיל בסוף יום ג' בתחילת
ליל ד', כדשרי ליה למיכל ולמשתיה.
אע"ג דכתב א"ז הגדול⁴ דלמ"ד עד רביעי היינו עד ולא
עד בכלל, וכן משמע מן הספר (פסחים קו, א) דמדמה
לה להא דר' זירא לענין גיטין דשרינן אב"ג בשבוע
לבתר שבתא ודה"ו לקמיה שבתא, וכ"כ בסמ"ג⁵ ודלא
כרמב"ם⁶ דכתב עד סוף רביעי. מ"מ נראה דבני"ד שרי
לאבדולי אפילו ברביעי, כיון דלא הוי שרי למיכל קודם
כהיה דה"ג, דכתבו לעיל דאליבא דמ"ד מבדיל והולך
כל היום כולו ותו לא (שם קז, ב), אעפ"כ היכא דלא
הוי ליה שרי למיכל ולמשתיה מבדיל אפילו בשני, ה"ה
להך מ"ד ברביעי. דאין נראה לחלק דשאני למ"ד כל היום
ותו לא מ"מ אי מבדיל בשני אינו מופלג כ"כ שהרי איכא
מ"ד דסבר עד רביעי. אבל ברביעי דמופלג טפי וליכא
מ"ד דסבירא הכי, איכא למימר דלא מהני טעמא דלא
הוי אפשר מקודם. דמה בכך אי איכא מר דסבר עד
רביעי, מ"מ איהו לא סבר הכי וסבר דמיום ראשון עבר
זמן הבדלה ואפ"ה שרי היכא דלא אפשר מקודם, וה"ה
למ"ד עד רביעי בדרך זה.

13. רא"ש תענית (פ"ד סו"ס ל"ז) ומרדכי שם (סי' תרל"ו) ואגודה תענית (סי' כ"ג). ועי' טור ושו"ע (סי' תקנ"ט ס"ו). ועי' לקט"י (ח"א עמ'
112). 14. שבת קטו, א ד"ה מותר. 15. ע"ל הער' 5. 16. מובא באר"ז (ח"ב סי' חט"ז) עי' הער' 17. 17. לפנינו בראבי"ה (ח"ג סי'
תתפ"ח) הנוסח שונה ז"ל: נהגו העם שלא לשחוט והכין צרכי סעודת מוצאי ט"ב עד לאחר חצות עד כי ינטו צללי ערב, עכ"ל. וכלשון זה הובא
כמרדכי תענית (סי' תרל"ז) ומר"ק (סי' תתצ"ה) ובהג' מימוני (פ"ה מתענית אות ר') ובשינוי קצת במהר"ם הל"כ שמחות (סי' נ"ז).
וגם באר"ז שם הנוסח כן, אלא שבהמשך כתב כלשון שהביא רבינו, ולעני"ד פשוט שאינו לשון ראבי"ה כי האר"ז הביא לשון ראבי"ה
בשלמות ואח"כ הוסיף מרדכי אנו במקום וכו' וד"ע הם כמו שיראה המעיין שם. 18. תענית סי' תרל"ו. 19. כנ"ל אי"ז מראבי"ה
אלא אר"ז, ומ"מ ברשב"א כתב דדבר האבד מותר לגמרי עי' גרי"א (סי' תקנ"ד לסכ"ב). 20. רמ"א (סי' תקנ"ד סכ"ב) ועמג"א וגרי"א
וכאה"ט שם.

סי' קנד: 1. פ"ד סי' מ'. 2. ד"ו עמ' 26. וד"כ עמ' 46, ומדעתך גם בראבי"ה (ח"ב סי' תקכ"ב). 3. לפנינו אינו בהגה"ה אלא בפנים
הרא"ש. 4. עי' היטב ט"ז (סי' רצ"ט סק"ד). 5. מג"א (סק"ה) וגרי"א שם [ועי' לבוש]. ועי' לקט"י (ח"א עמ' 116). 6. ח"ב סי'